

"Play your part, you can do it"

Myrte de Geus

Dar es Salaam in Tanzania is een miljoenenstad die een zeer kleurrijke bevolking herbergt. Afrikanen, Indiërs, Arabieren, christenen, hindoestanen en moslims leven samen in deze 'Haven van Vrede'.

Op 13 en 14 november 2009 was de stad nog levendiger met zo'n 200 leden van de internationale White Ribbon Alliantie voor Veilig Moederschap (WRA), die bijeen kwamen voor hun jaarlijkse conferentie.

WRA

De 'White Ribbon Alliance for Safe Motherhood' werd in 1999 in de Verenigde Staten opgericht om aandacht te vragen voor het immense probleem van moedersterfte. Zowel individuen als organisaties kunnen lid worden van de alliantie en dat bewijst een unieke formule te zijn. Het primaire doel is aandacht vragen voor moedersterfte bij publiek, pers en politiek, zodat er meer geld, middelen en mensen beschikbaar komen. Inmiddels is de organisatie gegroeid tot meer dan 7000 leden in 148 landen. In vijftien landen zijn er inmiddels nationale allianties gevormd, bijvoorbeeld in India, Indonesië, Burkina Faso, Tanzania, Yemen en Nepal. Zweden is recent als eerste westerse alliantie toegetreden. In Nederland bestaat sinds januari van dit jaar een nationale alliantie.

Yemen

In dit traditionele land is de WRA actie aan het voeren om een wet getekend te krijgen die huwelijken onder de zestien jaar verbiedt. Dit stuit echter op veel weerstand.

Tegenstanders menen dat vrouwen die meer rechten krijgen, daardoor ook meer promiscue gedrag zullen vertonen. Geestelijken hebben al gepredikt dat de initiatiefnemers van deze wet gedood zouden moeten worden.

Moedersterfte, één vrouw per minuut

Jaarlijks sterven er zo'n 536.000 vrouwen tijdens zwangerschap, bevalling en kraambed; 99% van hen woont in

ontwikkelingslanden, met name in Zuid Azië en Sub Sahara Afrika. India draagt bijvoorbeeld voor bijna een kwart bij aan alle moedersterfte wereldwijd. En in Niger heb je als vrouw een kans van één op zeven om tijdens je reproductieve leven te overlijden ten gevolge van zwangerschapsgelateerde complicaties. Waarschijnlijk ligt het sterftecijfer wereldwijd nog veel hoger, omdat er in veel landen sprake is van onderrapportage. HPP, infectie, niet vorderende baring en hypertensie/eclampsie vormen het grootste gevaar. Ook illegale abortussen eisen hun tol; 70.000 vrouwen sterven hier jaarlijks aan.

Met name tieners zijn kwetsbaar; onder de vijftien jaar hebben ze een vijf keer zo hoge kans om te overlijden en tot negentien jaar een twee keer zo hoge kans. De relatief hoge aantallen illegale abortussen in deze groep zijn hier mede debet aan. Er zijn dan ook landen waar een meisje meer kans heeft dat ze zal overlijden aan moedersterfte dan dat ze kans heeft om naar school te gaan.

Het overlijden van vrouwen is het topje van de ijsberg, want naast deze sterftecijfers zijn er jaarlijks tien miljoen vrouwen die blijvend letsel overhouden door een kind te krijgen. Bijvoorbeeld omdat derde- en vierdegraads rupturen niet gehecht worden, ze een vaginale fistel hebben ontwikkeld door een langdurige baring of hersenschade hebben opgelopen door insulden.

Buiten het emotionele aspect van al deze sterfte en morbiditeit zijn er ook andere verstrekkende consequenties. Als kinderen hun moeders verliezen, en dat zijn er twee miljoen per jaar, hebben ze minder kans om gevaccineerd te worden, goede voeding te krijgen of naar school te gaan. Een kind jonger dan tien jaar dat zijn moeder verliest, heeft zelfs een drie tot tien keer zo grote kans om te overlijden in de eerstvolgende twee jaar dan kinderen die wel een moeder hebben.

Er wordt daarnaast geschat dat het economische verlies van 536.000 vrouwenlevens jaarlijks vijftien en een half miljard \$ bedraagt.

Myrte de Geus is eerstelijns verloskundige, lid van de redactie en penningmeester van WRA-Nederland

Millenniumdoel 5

Redenen te over voor de Verenigde Naties om in hun Millenniumdoelen (MDG's) het terugdringen van moedersterfte op te nemen. Het doel is maar liefst 75% vermindering van moedersterfte in 2015, ten opzichte van de situatie in 1990. Waar alle andere zeven millenniumdoelen vooruitgang boeken, is MDG 5 het doel dat hopeloos achterblijft. Natuurlijk, er zijn landen met succesverhalen, zoals Bangladesh, Nepal, Thailand, Maleisië, Sri Lanka, Egypte en Honduras. Deze landen hebben de (toegang tot) verloskundige zorg verbeterd en hebben infectieziekten bestreden. Maar wereldwijd is de moedersterfte sinds 1990 met minder dan 1% per jaar afgenomen, terwijl een jaarlijkse daling van 5,5% nodig is. In dit tempo wordt MDG 5 in Azië pas in 2076 gehaald en in Afrika vele jaren later. Een zorgelijke ontwikkeling, temeer daar duidelijk is wat gedaan moet worden.

Er zijn veel meer goed opgeleide gezondheidswerkers nodig en er moet worden gewerkt aan een zorginfrastructuur, inclusief bereikbare spoedeisende zorg.

Daarnaast is het belangrijk dat de positie van vrouwen verbeterd wordt en dat ze meer zeggenschap krijgen over hun eigen lichaam en gezondheid. Als mensen tot slot zelf bij hun overheden aandringen op goede gezondheidszorg die voor iedereen toegankelijk is, kan dat een wereld van verschil maken.

Fiji

Deze eilandengroep in Polynesië heeft een moedersterfte van 33 per 100.000 levendgeborenen. Een geïnspireerde arts, die twee dagen in het vliegtuig zat om de conferentie te bereiken, heeft in korte tijd indrukwekkend veel werk verricht en publiciteit gegenereerd om het probleem onder de aandacht te brengen. Ze weet zeker dat het haalbaar is om de al relatief lage sterfte nóg verder omlaag te krijgen.

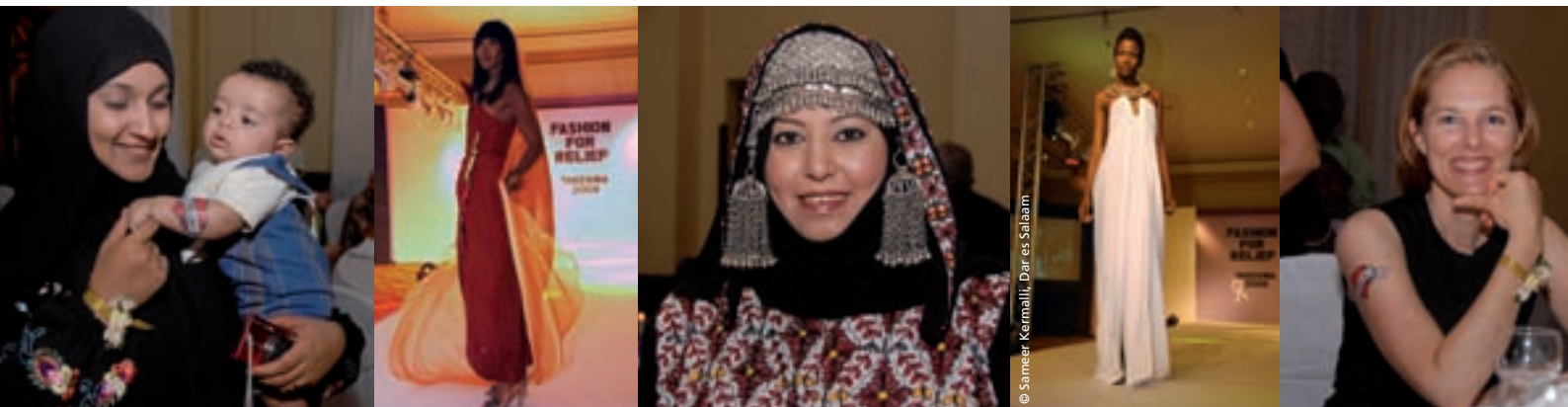
Gezondheidswerkers

In 2006 was er bij 61% van de bevallingen in ontwikkelingslanden een geschoolde gezondheidswerker aanwezig. In 1990 was dit nog minder dan 50%. In de gebieden waar de moedersterfte echter het hoogst is, te weten Zuid Azië en Sub Sahara Afrika, is dit percentage nog steeds laag, respectievelijk 40% en 47%. En in een land als Ethiopië is dit zelfs maar 6%! Ook zijn er in die landen zelf grote verschillen als je kijkt naar inkomen, opleidingsniveau en woonplaats. Een rijke, hoogopgeleide vrouw uit de stad heeft de grootste kans op een geschoolde gezondheidswerker. Dit geldt ook voor de kans op de nodige interventies, zoals een sectio caesarea.

Geschat wordt dat er zo'n één miljoen extra geschoolde gezondheidswerkers nodig zijn om alle vrouwen wereldwijd professionele zorg te kunnen bieden tijdens de bevalling. Tropenarts en gynaecoloog in opleiding Jogchum Beltman beschrijft in een artikel in het NTVG de redenen waarom dit nog geen realiteit is [Beltman JJ et al, 2010].

Allereerst is er het probleem van de HIV/AIDS epidemie, die ook een deel van het zorgpersoneel treft. In Malawi wordt dit bijvoorbeeld geschat op 2,8% per jaar. Er is personeel dat uit angst voor HIV-besmetting niet meer wil werken. En er gaat werktijd verloren door het verplegen van familieleden en het bijwonen van begrafenissen. Ten tweede is er een tekort aan trainingscapaciteit. Er worden veel te weinig nieuwe gezondheidswerkers opgeleid. In een land als Zimbabwe bijvoorbeeld studeren er nauwelijks artsen af.

Ten derde is er een enorme 'brain drain' onder zorgpersoneel. Na een opleiding lonkt de private sector of het buitenland, waar iemand het veelvoudige kan verdienen van een lokaal salaris. In 2006 werkten volgens de WHO maar liefst 18.000 artsen in geïndustrialiseerde landen die waren aangesloten bij de organisatie voor economische samenwerking en ontwikkeling (OESO). Dit leidt tot de bizarre situatie dat in sommige steden in de Verenigde Staten en Groot-Brittannië meer artsen uit een bepaald land werken dan in het moederland zelf.

Ambassadrice

Tijdens de conferentie werden er prijzen uitgereikt aan verschillende nationale allianties van White Ribbon voor hun inzet om bijvoorbeeld jongeren of mannen te betrekken in de strijd tegen moedersterfte, of om nieuwe media aan te wenden voor het verspreiden van hun boodschap. De prijzen werden uitgereikt door een Jordaanse prinses, Sarah Zeid. Haar man is de neef van de koning van Jordanië en momenteel ambassadeur in Washington DC. Zij heeft een groot netwerk, zowel in de Westerse als in de Arabische wereld. Ze raakte persoonlijk betrokken bij het werk van de WRA toen ze nog geen half jaar voor de conferentie zelf bijna stierf tijdens de bevalling van haar derde kind. Tijdens haar sectio trad er een vruchtwaterembolie op, die haar bijna fataal werd. Ze werd gereanimeerd en verbleef een periode op de intensive care. Doordat ze omringd werd door uitstekende zorg in een kwalitatief goed ziekenhuis in de VS, kan zij het navertellen.

President Kikwete

Er kwam ook aandacht voor het werk van de WRA en de problematiek van moedersterfte uit politieke hoek: zowel de first lady van Tanzania als van buurland Zambia waren een deel van het programma aanwezig en verzorgden zelfs een bijdrage. Dit trok uiteraard veel media-aandacht; in alle grote kranten, op radio en televisie werd er aandacht aan besteed. Bovendien nodigde de president van Tanzania, Kikwete, vertegenwoordigers van WRA uit voor een lunch in zijn residentie.

© Sameer Kermalli, Dar es Salaam

Internationale Vrouwendag 2010

Diner White Ribbon Alliantie

Op 7 maart vierde de White Ribbon Alliantie Nederland de 100e Internationale Vrouwendag met een diner in Amsterdam, met speciale aandacht voor Veilig Moederschap. Met een gevarieerd gezelschap van medici en niet-medici, van 0 tot 82, werd kennis genomen van de laatste ontwikkelingen rondom moedersterfte en de werkwijze van de White Ribbon Alliantie. Er ontstond een levendige brainstorm voor acties in Nederland om bewustwording rondom Veilig Moederschap te vergroten. Zo was er het veelbelovende idee om witte 'muisjes' te laten ontwikkelen als symbool hiervan.

Mode tegen moedersterfte

Een andere grote mediaklapper was de modeshow 'Fashion for relief', waarbij voormalig supermodel Naomi Campbell, ambassadrice van WRA, een aantal lokale modeontwerpers had gevraagd om een collectie te ontwerpen. Deze werd geshowd door Afrikaanse modellen van 'Africa's next topmodel', die diep onder de indruk waren van de bedankkus van hun grote voorbeeld. Wij keken met bewondering naar deze langbenige Afrikaanse schone, maar de Afrikaanse mannen in het publiek waren unaniem in hun oordeel: "veel te mager!". De modeshow werd swingend afgesloten door een beroemde Tanzaniaanse zangeres, Stara Thomas, die met het nummer "Play your part, you can do it" al vele mensen tot actie heeft bewogen.

Campagne

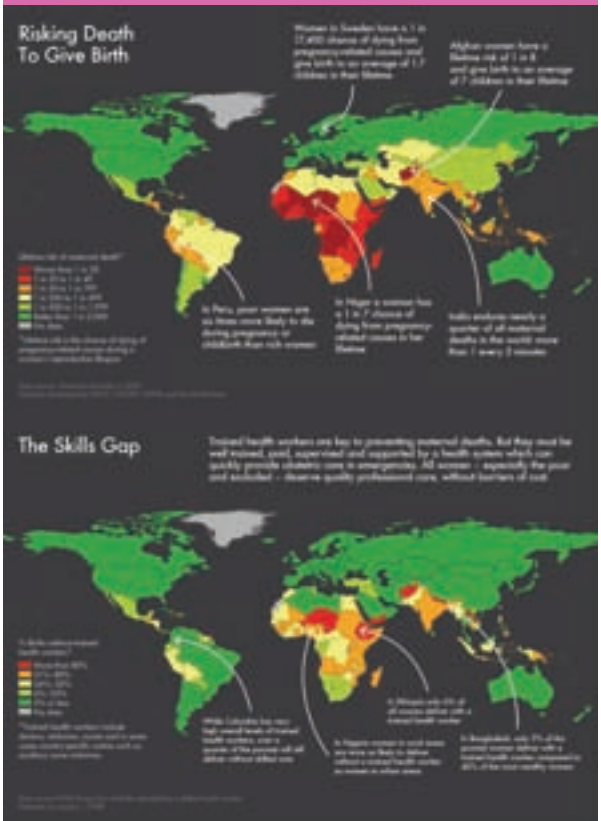
Ook werd er een nieuwe campagne aangekondigd, 'Stories of mothers saved'. Een aantal jaar geleden is er met veel succes een campagne geweest, 'Stories of mothers lost', waarbij met herinneringspanelen zichtbaar werd gemaakt hoe ingrijpend de problematiek van moedersterfte is. De

© Sameer Kermalli, Dar es Salaam

tentoonstelling reisde de wereld rond, onder meer langs vergaderingen van de VN, de G8 en de G20. Zo vernamen veel wereldleiders de boodschap van de White Ribbon Alliantie.

Er is een 'Atlas of Birth' verschenen, die de wereldwijde ongelijkheid met betrekking tot Veilig Moederschap duidelijk maakt. Te bekijken en te downloaden via www.whiteribbonalliance.org → resources → fact sheets → Atlas of Birth.

Nu is er een initiatief om aandacht te besteden aan die moeders die het wel hebben gered. Doordat ze een geschoolde gezondheidswerker aan hun bed hadden, doordat er geld was voor vervoer, doordat hun partners en schoonmoeders de ernst van de situatie inzagen. Momenteel worden deze verhalen verzameld, in de vorm van foto's, tekst, video en andere uitingen. Als de tentoonstelling compleet is, zal deze wederom op tournee gaan en hopelijk vele mensen doordringen van de noodzaak tot actie en daarnaast inspiratie en hoop geven.

U kunt zich aanmelden als lid van de White Ribbon Alliantie (kosteloos) via wra-nl@live.nl.

Het witte lintje, symbool voor Veilig Moederschap, kan via hetzelfde emailadres besteld worden.

Literatuur

Beltman JJ, Stekelenburg J, Van Roosmalen J. Tekort aan gezondheidswerkers in Afrika, millenniumdoelstellingen voor moeder- en kindzorg in gevaar. *Ned Tijdschr Geneeskd.* 2010;154:A1159 ■